

- ב. בתחילה אמר רבא שהואיל ולא ניתנה כתובה לגבות מחיים, אין היבם נחשב כיוורש כתובת יבמתו ממנה ועל כן אינו חייב בקבורתה. אך תירצו שאפילו לדעה זו נחשב כיוורש, שהיבם כאחר דמי, כאמור. עוד סבר רבא לומר שאם היה הדין ניתנה כתובה לגבות מחיים, יבם הרוצה למכור בנכסי אהיו יכול לייחד לה כשיעור כתובה ורשאי למכור השאר. ודחו ואמרו שאין לעשות כן משום איבה.
- א. משמע לכאורה בסוגיא שרק לבית שמאי נוקטים 'לא ניתנה כתובה לגבות מחיים' משום שדורשים לשון הכתובה 'לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי'. אבל אפשר שלפי מסקנת הסוגיא אפילו בית הלל סוברים מדרש כתובה וגם לדבריהם לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. (עפ"י תוס').
- ב. יש אומרים שלא דנו בשאלה זו אלא כלפי יבם, אבל בעלמא ודאי לא ניתנה כתובה לגבות מחיי הבעל. (עריטב"א).

דין שטר העומד לגבות, האם כגבוי דמי, והמסתעף — נתבאר ביבמות לה.

דפים פא — פב

- קנג. א. האם רשאי הבעל או היבם לייחד לאשתו מעות לכתובתה [ולשחרר את שאר הנכסים משעבוד]?
 ב. האם יכול הבעל או היבם למכור נכסים המשועבדים לכתובת אשתו?
 ג. יבם שרצה לייבם ורצה אחיו לפסלה עליו על ידי גט, ונתחייב לו שיחלקו בירושת המת ועשו קנין — האם חל הקניין?
 ד. היה נושה באהיו ומת, ואשתו נופלת ליבום לפני האח — האם יכול היבם לומר הואיל ואני יורש החזקתי במעותי, או אינו יכול לפי שמשועבד לכתובת אשת אחיו?
 ה. האם מטלטלים משתעבדים לכתובה?
 ו. האם דין 'שעבודא דרבי נתן' קיים בכתובה?
- א. שנינו בין ביבם בין בבעל, לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. רבא סבר שבבעל אינה אלא עצה טובה (שמא יאבדו המטלטלים ותישאר ללא כתובה וצריך לכתוב לה אחת [לרבי מאיר] (רש"י); שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (ר"י); שיוכל להוציא כל נכסיו (רשב"א — בתוס'), ולא מן הדין, שהרי משעבד לה את כל נכסיו שקנה ושיקנה, הלכך יכול לייחד לה כתובה ולמכור שאר הנכסים. ודחו ואמרו שאיסור הוא שאסרו חכמים לייחד לה כתובה, משום איבה. ועוד אמרו בבביתא, בראשונה היו מייחדים לה מעות או כלים, ולא היו הנשים סומכות דעתן, מחשש הצנעת היורשים אותן מעות, וגם כשהיה כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך [כשהיתה מונחת בבית אביה], טלי כתובתיך וצאי [כשהיתה הכתובה בביתו], עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסיו אחראים לכתובתה.
- מפרש"י משמע שבעל שייחד לה מטלטלין, ואבדו — חייב לשלם, הואיל וכתב לה 'דקנאי ודקנינא'. ואעפ"כ אסור לייחד לה, מפני שאינה סומכת דעתה. ואילו התוס' נקטו (עפ"י הגמרא לעיל נה.) שבסתם אינו חייב כשלא קיבל עליו אחריות.

- ב. הבעל רשאי למכור כל נכסיו לאחרים, (וכשהיא גובה כתובתה ואין שם בני חורין, טורפת מן הלקוחות), מלבד שלש שדות — אחת שכתב לה בכתובתה, ואחת שייחד לה בכתובתה, ואחת שהכניסה לו שום משלה. (עפ"י גטין נה: לפרש"י).
- לפרוש ר"י, בין בשלש שדות בין בשאר שדות מקחו קיים עד שעה שהיא טורפת כתובתה. ושלש שדות שאמרו — לרבותא, שאפילו באלו מקחו קיים עד שעת טריפה.

היבם, הואיל ולא כתב לה שיעבוד בעצמו על נכסיו, אינו רשאי למכור מנכסי אחיו המת, ואפילו הניח נכסים במאה מנה וכתובתה אינה אלא מנה. (כן אמר רבי אבא, וכן דייקו מלשון משנתנו). ובדיעבד — לדברי רב יוסף ורבי חנינא בר פפי אינו מכור (ובטל המכר לאלתר. תוס'), לפי שאסרו חכמים הדבר. ולדברי אבבי ורב מניומי בר רב נחומי — בדיעבד מכור. ומסקנת ההלכה שלא עשה כלום. יבם הרוצה למכור, כיצד הוא עושה — אם כהן הוא (שאינו יכול לגרשה ולהחזירה), יעשה סעודה ויפייסנה עד שתתרחצ. ואם ישראל הוא — מגרשה בגט ומחזיר.

ג. יבם שנתחייב לאחיו לחלוק עמו בירושת המת, ועשו קנין — הורה רב יוסף, כיון שאמרו חכמים לא ימכור בנכסי אחיו, גם בדיעבד אינו מכור. וכן אמרו עולא וריש לקיש, בין יבם ואחר כך חילק בין חילק ואחר כך ייבם — לא עשה ולא כלום. וכן הסיקו להלכה. ודלא כדעת אבבי, כנוכר. ודוקא בקרקע, אבל במטלטלין, לפי מה דקיימא לן כחכמים שמטלטלים אינם משתעבדים לכתובה — יכול לחלקם ולמכור. ולחלקם קודם יבום — בבית-יעקב נקט שאינו יכול משום דבר שלא בא לעולם. ובאילת-השחר צידד שיכול לחלק ולמכור אם אחר כך זכה בהם, משום סברת 'בדו'.

ד. היה נושה באחיו מנה ומת והרי אשתו נופלת ליבום לפני האח — לא יאמר היבם (— הלווה), הואיל ואני יורש החזקתי במעות אלא מוציאים ממנו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. כך שנו בברייתא. ואולם רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, וכן אמר אבבי: זו אינה משנה, כי אפילו אם ננקוט כרבי מאיר שמטלטלים משתעבדים לכתובה, יכול לומר לה לאו בעלת דברים דידי את, [ואינה יכולה לבוא עליו מדברי נתן, שהיא בעלת חוב של המת והריהו חייב לה — שאין אומרים בכתובה שתי חומרות יחדו, גם מטלטלים משתעבדים לה וגם שהיא גובה מבעל חוב של המת].

ה. לדברי רבי מאיר מטלטלים משתעבדים לכתובה, הלכך יבם שירש כספים ופירות מאחיו, ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. וחכמים חולקים וסוברים שאינם משתעבדים, מלבד אם תפסתם האשה בחיי הבעל (כדלהלן פד:).

א. אומר רבנו תם, דוקא ממנו [או מהיבם שעומד במקום אחיו] אמר רבי מאיר, אבל מטלטלין של יתומים לדברי הכל אינם משתעבדים לכתובה. ושיטת הרמב"ן שלרבי מאיר גם מטלטלי דיתמי משתעבדים. [ומחלוקת רבי מאיר וחכמים בין מן היתומים בין ממנו עצמו. ע' אבני נזר אה"ע שמב]. ויש סוברים שלא נחלקו רבי מאיר וחכמים אלא באלמנה, אבל גרושה הגובה כתובתה ממנו עצמו, אף לחכמים גובה מן המטלטלין. (כן משמע מגרסת הרמב"ם שלפנינו — אישות טז, ה. ע"ש במ"מ. וע' רשב"א קדושין סה: ר"ן לעיל רפ"ה. וע"ע בלשון הרמב"ם שם בהלכה ז; שבט הלוי ח"ו רכב, ז). ב. יש סוברים שנכסי צאן ברזל נגבים ממטלטלים ואין דינם כדין הכתובה. (ע' מגיד משנה — אישות טז, ה. ויש מי שכתב כן בדעת רש"י — ע' בני אהובה שם. וע"ע שבט הלוי ח"ו רכב). ג. הגאונים תקנו שתהא האשה גובה כתובתה אף מן המטלטלין, כדרך שהתקינו לבעל חוב. ופשטה תקנה זו ברוב ישראל.

וכבר נהגו בכל המקומות שידענו וששמענו שמען, שיכתבו בכתובה 'בין מקרקעי בין מטלטלי', ודבר זה תיקון גדול הוא ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו זאת, שהרי זה תנאי שבממון, ונמצאת האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים. (רמב"ם אישות טז, דה. וערא"ש פ"ו ה).

ו. כאמור לעיל, הסיקו שאפילו לרבי נתן שמוציאים מן החייב ומגבים לבע"ח של בעל-חובו, אין הדין כן בגביית מטלטלים של כתובה, שלא מצינו תנא המחמיר שתי חומרות בכתובה (שהיא מדברי סופרים. רש"י).

דף פב

קנד. א. מי שמת ונפלה אשתו לפני אחיו ליבום, והניח נכסים — למי שייכים הנכסים? ומאין גובה היבמה את כתובתה?

ב. האומר לחברו לך משוך פרה זו ולא תהא קנויה לך אלא לאחר שלשים יום, האם קנה?

א. מת והניח קרקעות — הרי אלו משועבדים לכתובת אשתו. והוא הדין לפירות מחוברים. ולרבי מאיר, אף פירות תלושים או מעות ושאר מטלטלים משועבדים לכתובה. הלכך היבם לוקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. וכיון שכל הנכסים משועבדים לכתובתה, אין היבם רשאי למכור כלום מקרקעות המת. גירשה היבם — אין לה אלא כתובתה (והשאר שלו ורשאי למכור). החזירה — הרי היא ככל הנשים ואין לה אלא כתובה.

מדין תורה גובה היבמה את כתובתה מיד במות בעלה, אלא כיון שהיבם זוכה בנכסיה מדרבנן, שזיקה כספק-נישואין, לכך אין לה כתובה אלא כשמת היבם או גירשה. (עפ"י רמב"ן; אבני נזר אה"ע רכ, יד; שם).

אין לה נכסים מראשון (אף לא נכסים משועבדים. תוס'), יש לה כתובה משני, שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

ודוקא עיקר הכתובה, אבל תוספת שכתב לה הראשון, אין השני חייב ליתן לה מנכסיו אלא אם נתחייב לה מדעתו בעת שכנסה. (עפ"י שו"ת ר"י מגאש קלט).

חלץ לה אחד מן האחים — הריהי גובה כתובתה מנכסי בעלה, ושאר הנכסים מגיעים ליורשיה — לאביו, ואם אין האב קיים, חולקים בהם כל האחים בשוה. ומתקנת הקהלות, שהיבם והיבמה חולקים בנכסים לאחר חליצה. (ע' מרדכי יבמות כב; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד"פ תקסג; תרומת הדשן רכ).

ב. לך משוך פרה זו ולא תהא קנויה לך אלא לאחר שלשים יום; אם אמר לו 'קנה מעכשיו' — קנה לאחר שלשים יום ואפילו אינה בחצר של לוקח אלא עומדת באגם. (ודוקא שם שמועילה משיכה, אבל לא בחצרו של המוכר. ע' להלן פו:). לא אמר 'מעכשיו' — לא קנה. כן פירשו את דברי רבי יוחנן.

א. דוקא במשיכה וכד', אבל קנין כסף מועיל גם ללא אמירת 'מעכשיו' ואפילו נתעכלו המעות בהגיע זמן הקניה, כיון שאם לא ייקנה חייב הקונה לשלם וכאילו הכסף בעין כל שעה. ובשטר גם כן מועיל ללא 'מעכשיו' ובלבד שלא נתקרע השטר ביום שלשים כשחל הקנין. (עפ"י תוס').

ב. ישנן דעות שבאמירת 'מעכשיו ולאחר שלשים' יש כאן ספק-חזרה, שמא אמירת 'לאחר שלשים' מבטלת ה'מעכשיו'. ויש דנים אותו כקנין גמור מעכשיו עם תנאי 'לאחר שלשים', ולפי זה קנה אפילו עומדת לאחר ל' ברשות המקנה. (עתוס' עפ"י קדושין נט; ר"ן להלן פ"ט. וע' מגיד משנה — מכירה ב; שער המלך — גירושין ט, א; קהלות יעקב ב"מ לא, בהגהה).